

חנה ארנדט

הציונות – בחינה מחדש

א.

התוצאה הסופית של חמישים שנות פוליטיקה ציונית התגלמה בהחלטה האחרונה של הגוף הגדול והמשפיע ביותר בהסתדרות הציונית העולמית. ציוני אמריקה, מימין ומשמאל, אימצו פה אחד בוועידה השנתית האחרונה שלהם, שנערכה באטלנטיק סיטי באוקטובר 1944, את הדרישה ל"קהילה (commonwealth) יהודית חופשית ודמוקרטית... [אשר] תקיף את פלשתינה כולה, בלתי מחולקת ובלתי מצומצמת". זוהי נקודת מפנה בתולדות הציונות, שכן פירושה הוא שהתכנית הרוויזיוניסטית, אשר זמן רב כל כך נדחתה במרירות, התבררה לבסוף כמנצחת. ההחלטה של אטלנטיק סיטי הולכת צעד אחד רחוק יותר מתכנית בלטימור (1942), שבה העניק המיעוט היהודי זכויות מיעוט לרוב הערבי. הפעם פשוט לא הוזכרו הערבים בהחלטה, שבבירור משאירה בידם את הברירה בין הגירה מרצון לאזרחות סוג ב'. יש בה משום הודאה בכך שרק סיבות אופורטוניסטיות מנעו עד היום מהתנועה הציונית להצהיר על מטרותיה הסופיות. המטרות הללו נראות כעת כזהות לחלוטין למטרותיהם של הקיצונים בעניין הרכבה המדיני של פלשתינה בעתיד.¹ זוהי מכת מוות לאותן מפלגות יהודיות בפלשתינה עצמה שהטיפו ללא לאות לנחיצותה של הבנה בין העם הערבי לעם היהודי. מצד אחר, זה יחזק חיזוק ניכר את הרוב בהנהגתו של בן-גוריון, אשר בלחץ עוולות רבות בפלשתינה והאסונות הנוראים באירופה נעשה יותר ויותר לאומני.

קשה להבין למה עדיין יש לציונים ה"כלליים" דין ודברים עם הרוויזיוניסטים, אלא אם כן ה"כלליים" לא באמת מאמינים כי דרישותיהם יתמלאו אבל הם סבורים כי נכון לדרוש את המקסימום כבסיס לפשרות עתידיות, ואילו הרוויזיוניסטים

1 את התכנית הזאת אישרה הוועידה הציונית העולמית בלונדון באוגוסט 1945 [הערת המחברת].

- רציניים, כנים ולא־מתפשרים בלאומיותם. יתרה מזו, הציונים הכלליים תלו תקוות בסיוע המעצמות הגדולות, ואילו הרוויזיוניסטים, דומה כי גמרו בדעתם לטפל בעניינים בכוחות עצמם. כל כמה שהעניין טיפשי ולא־מציאותי, הוא יביא להם חסידים חדשים מקרב היסודות הכנים ביותר והאידיאליסטיים ביותר בעולם היהודי.

מכל מקום, ההתפתחות החשובה היא דבקותן של כל הסיעות הציוניות, פה אחד, במטרה הסופית, שעצם הדיון בה היה עדיין בגדר טאבו בשנות השלושים. בהצהירם עליה בבוטות כזאת, במה שנראה להם כשעת הכושר, איברו הציונים עוד למשך זמן רב כל סיכוי למשא ומתן עם הערבים; שכן יציעו הציונים מה שיציעו, איש לא ייתן בהם אמוץ. עניין זה, בתורו, משאיר פתח רחב להשתלטות של מעצמה חיצונית בלי שתשאל בעצת אף לא אחד משני הצדדים המעורבים. אכן הציונים עושים עתה כמיטב יכולתם כדי ליצור אותו "סכסוך טרגי" לא־פתיר, שאפשר לסיימו רק על ידי ביתוק הקשר הגורדי.

יהיה זה בוודאי נאיבי מאוד לחשוב כי ביתוק כזה יהיה תמיד לטובת היהודים. גם אין סיבה להניח כי יביא לפתרון קבע. ביתר פירוט, ממשלת בריטניה עשויה להחליט מחר לחלק את הארץ ולחשוב בכנות כי מצאה פשרה מעשית בין דרישות היהודים והערבים. זו תהיה סברה מתבקשת מצד הבריטים גם משום שחלוקה עשויה באמת להיות פשרה מקובלת בין הממשל הקולוניאלי הפרו־ערבי והאנטי־יהודי לבין דעת הקהל הפרו־יהודית למדי באנגליה: כך תיפטר לכאורה מחלוקת בריטית פנימית בשאלת פלשתינה. ואולם, מגוחך לחשוב שחלוקה נוספת בחבל ארץ קטן כל כך, שגבולותיו היום הינם כבר תוצאה של שתי חלוקות קודמות - הראשונה מסוריה והשנייה מעבר הירדן המזרחי - תוכל לפתור את הסכסוך בין שני העמים, בייחוד בשעה שאין בנמצא פתרון טריטוריאלי לסכסוכים דומים באזורים גדולים הרבה יותר.

הלאומיות גרועה דייה בשעה שאין היא סומכת אלא על כוחה הגס של האומה. לאומיות התלויה בהכרח ובגלוי בכוחה של אומה זרה בוודאי גרועה יותר. זהו הגורל המאיים של הלאומיות היהודית ושל המדינה היהודית המוצעת, המוקפת באופן בלתי נמנע מדינות ערביות ועמים ערביים. אפילו רוב יהודי פלשתינה - אדרבה, אפילו טרנספר של כל ערביי פלשתינה, כפי שדורשים בריש גלי הרוויזיוניסטים - לא ישנה באופן מהותי את המצב שבו על היהודים לבקש הגנה ממעצמה חיצונית מפני שכניהם, או להגיע לידי הסכם מעשי עם שכניהם.

אם לא יושג הסכם כזה, יש סכנה קרובה שמתוך הצורך והנכונות לקבל כאגן הים התיכון כל מעצמה העשויה להבטיח את קיומם, יתנגשו האינטרסים

היהודיים עם האינטרסים של שאר עמי הים התיכון; באופן כזה שבמקום "סכסוך טרגי" אחד נעמוד מחר בפני סכסוכים לא־פתירים כמספר אומות הים התיכון. שכן האומות הללו, שידרשו אל נכון mare nostrum השייך רק לבעלי שטחים מיושבים לחופיו, יתנגדו בהכרח בטווח הארוך לכל מעצמה חיצונית, כלומר מתערבת, היוצרת או מחזיקה תחום אינטרס. המעצמות החיצוניות הללו, כל כמה שהן חזקות כרגע, בוודאי אינן יכולות להרשות לעצמן לעורר את שנאת הערבים, אחד העמים הגדולים ביותר באגן הים התיכון. אם במצב הנוכחי יהיו המעצמות נכונות לסייע בהקמת בית יהודי, הן יוכלו לעשות כן רק על יסוד הבנה רחבה, המביאה בחשבון את האזור כולו ואת צורכיהם של כל העמים היושבים בו. מצד אחר, הציונים, אם יוסיפו להתעלם מעמי הים התיכון, ויישאו את עיניהם רק אל המעצמות הגדולות והרחוקות, לא ייראו אלא ככלי שרת בידיהן, כסוכנים של אינטרסים זרים ועוינים. יהודים המכירים את ההיסטוריה שלהם צריכים להיות ערים לכך שמצב עניינים כזה יוביל באופן בלתי נמנע לגל חדש של שנאת־יהודים; האנטישמיות של מחר תטען כי היהודים לא רק הרוויחו יפה מנוכחותן של המעצמות הזרות הגדולות באזור, אלא למעשה תיכננו זאת ולכן הם אשמים בתוצאות.

האומות הגדולות, היכולות להרשות לעצמן לשחק את משחק הפוליטיקה של הכוח ראו כי קל לוותר על השולחן העגול של המלך ארתור בשביל שולחן הפוקר; אך אומות קטנות חסרות עוצמה, המסכנות במשחק הזה את מה שיש להן ומנסות להתרועע עם הגדולות, לרוב סופן שיופקרו. היהודים, המנסים את כוחם באופן "מציאותי" בפוליטיקה של הנפט במזרח הקרוב, דומים באופן מטריד לאנשים הלהוטים אחר סחר־סוסים אך אין בידם לא סוס ולא כסף, והם מחליטים לפצות על חסרון שניהם באמצעות חיקוי הצעקות המפוארות המלוות בדרך כלל את העסקאות הראוותניות הללו.

ב.

ניצחונם המוחץ של הרוויזיוניסטים בהסתדרות הציונית בא עקב חידוד המחלוקות הפוליטיות במרוצת עשר השנים האחרונות. אלא שאף אחת מן המחלוקות הללו איננה חדשה; הגורם החדש הוא המצב שבו הציונות מוכרחה לתת תשובה על שאלות שעשרים שנה לפחות היו תלויות ועומדות במכון. בהנהגתו של וייצמן בענייני חוץ, ובאופן חלקי בגלל ההישגים האדירים של יהודי פלשתינה, פיתחה ההסתדרות הציונית כישרון מיוחד לא להשיב, או להשיב במעורפל, על כל השאלות החשובות מבחינה פוליטית. כל איש רשאי

היה לפרש את הציונות כראות עיניו; הדגש הושם, בייחוד במדינות אירופה, על היסודות ה"אידיאולוגיים" הטהורים.

לאור ההחלטות הנוכחיות, על כורחה תיראה האידיאולוגיה הזאת, לכל צופה ניטרלי ולא־בקי במיוחד, כדיבורים מסובכים במתכוון שתכליתם להסוות כוונות פוליטיות. ואולם, פרשנות כזאת תעשה עוול לרוב הציונים. האמת היא שלאידאולוגיה הציונית, בגרסה ההרצליאנית, היתה נטייה ברורה אל מה שנודע אחר כך כגישות רוויזיוניסטיות, והתאפשר לה לחמוק מהן רק מתוך עיוורון־מרצון כלפי הסוגיות הפוליטיות האמיתיות שעל הפרק.

הסוגיות הפוליטיות שמהלך התנועה כולה היה תלוי בהן היו מעטות במספר ואפשר והיה לזהותן בפשטות. ראשונה בהן היתה השאלה איזה מין גוף פוליטי יקימו יהודי פלשתינה. התעקשותם של הרוויזיוניסטים על מדינת אומה,² מתוך סירוב לקבל "בית לאומי" גרידא, התבררה כמנצחת. כמעט כנספח לשאלה הראשונה באה השאלה השנייה, והיא אילו יחסים צריכים להיות בין הגוף הזה ליהודי התפוצות.

כאן מופיעה בעיית הנאמנות הכפולה, שמעולם לא ניתנה עליה תשובה בהירה, והיא בעיה בלתי נמנעת של כל תנועה לאומית של עם החי בתחומן של מדינות אחרות ומסרב לוותר בהן על זכויותיו האזרחיות והפוליטיות. זה יותר מעשרים שנה, נשיא ההסתדרות הציונית העולמית והסוכנות היהודית לפלשתינה הוא נתין בריטי, שהפטריוטיות והנאמנות שלו לבריטניה הן מעל לכל ספק. הצרה היא רק שמעצם טיבו של הדרכון שלו הוא נדחק אל תיאוריה בדבר תואם קבוע מראש בין האינטרסים היהודיים והבריטיים בפלשתינה. תואם כזה ספק קיים ספק לאו; אך המצב מזכיר בבחירות רבה את התיאוריות הדומות של המתבוללים באירופה. גם כאן הרוויזיוניסטים - לפחות האגף הקיצוני שלהם באמריקה, "הוועד העברי לשחרור לאומי" - נתנו את התשובה, שסיכוייה גדולים להתקבל על ידי הציונות, משום שהיא מתיישבת יפה כל כך עם האידיאולוגיה של רוב הציונים ומספקת במומחיות את צרכיהם היום.

התשובה היא שבפלשתינה יש לנו אומה עברית, בתפוצות - עם יהודי. זה עולה בקנה אחד עם התיאוריה הישנה שרק השארית תחזור. השארית היא האליטה של העם היהודי והישרדות היהודים תלויה בה ובה בלבד. כמו כן יש לעניין יתרון עצום כי הוא מתאים להפליא לצורך לנסח מחדש את הציונות

2 והערת המתרגם: ארנדט, כמו הוגים אחרים, משתמשת כאן בכיטוי nation state, שתרגומו לעברית בדרך כלל היה "מדינת לאום", ובכל זאת העדפתי את התרגום המדויק, משום שהוא משמעותי לצורת החשיבה של ארנדט כמו שבאה לידי ביטוי גם בכתביה המאוחרים יותר

כשביל אמריקה. כאן אין דוגלים אפילו בנכונות מדומה לעבור לפלשתינה; לכן איכרה כאן התנועה את אופייה הראשוני כתנועה המשנה את חיי היהודים בתפוצות. ההבדלה בין ה"עם היהודי" באמריקה ל"אומה העברית" בפלשתינה ובאירופה עשויה באמת לפתור, לפחות בתיאוריה, את בעיית הנאמנות הכפולה של יהודי אמריקה.

אותה חשיבות נודעת לשאלה הפתוחה תמיד מה צריכים היהודים לעשות נגד האנטישמיות: איזה מין מאבק או הסבר יכולה ועתידה להציע התנועה הלאומית החדשה, שאחרי הכל באה לעולם עקב התסיסה האנטי־יהודית של סוף המאה. התשובה על כך, למן זמנו של הרצל, היתה השלמה גמורה, קבלה גלויה של האנטישמיות כ"עובדה", ועל כן נכונות "מציאותית" לא רק לעשות עסקים עם אויבי העם היהודי, אלא גם לנצל ניצול תעמולתי את העוינות כלפי היהודים. גם כאן קשה לאתר את ההבדל בין הרוויזיוניסטים לציונים הכלליים. כאשר נמתחה על הרוויזיוניסטים ביקורת חריפה מצד ציונים אחרים, מפני שנשארו־נחנו עם ממשלת פולין האנטישמית, לפני המלחמה, בדבר פינוי מיליון יהודים מתחומה, כדי לזכות בתמיכת פולין בדרישות הציוניות הקיצוניות לפני חבר הלאומים וכך להפעיל לחץ על ממשלת בריטניה, קיימו הציונים הכלליים מגעים קבועים עם ממשלת היטלר בגרמניה בעניין עסקי "הסכם ההעברה".³

הסוגיה האחרונה, וכרגע בלי ספק החשובה ביותר, היא הסכסוך היהודי־ערבי בפלשתינה. גישתם הלא־מתפשרת של הרוויזיוניסטים מוכרת היטב. הם תובעים תמיד את פלשתינה כולה ואת עבר הירדן, והיו הראשונים לתמוך בטרנספר של ערביי פלשתינה לעיראק - הצעה שלפני כמה שנים נדונה ברצינות גם בחוגי הציונים הכלליים. כיוון שלמעשה ההחלטה האחרונה של הסתדרות ציוני אמריקה, שלא הסוכנות היהודית ולא הוועד הלאומי בפלשתינה אינם נבדלים ממנה בעיקרון, איננה משאירה שום ברירה לערבים זולת מעמד של מיעוט בפלשתינה, או הגירה מרצון, ברור שגם בשאלה הזאת נחל העיקרון הרוויזיוניסטי, גם אם עוד לא השיטות הרוויזיוניסטיות, ניצחון מכריע. ההבדל המובהק היחיד בין הרוויזיוניסטים לציונים הכלליים היום הוא

3 | הערת המתרגם: הסכם ההעברה (הטרנספר) נחתם בראשונה בין הסתדרות הציונית לממשלת גרמניה הנאצית במאי 1933, ובעקבותיו באו עוד הסכמים, שעיקרם היה חילוף הונם ורכושם של יהודי גרמניה, הגירתם ממנה והעברתם לפלשתינה. ההסכם עורר התנגדות עזה בעיקר בקרב יהודי התפוצות שניסו באותם חודשים לארגן חרם בינלאומי על גרמניה הנאצית, חרם שהיה ככל הנראה אפקטיבי וגרם לגרמניה הנאצית נזק כלכלי. שורת ההסכמים שנחתמו בין הנאצים להסתדרות הציונית שיפרה את מצבה הכלכלי של גרמניה.]

בעמדתם כלפי אנגליה, ואין זו סוגיה פוליטית יסודית. הרוויזיוניסטים, במפורש אנטי-בריטים, חולקים את העמדה הזאת, לפחות מטעמים סנטימנטליים, עם יהודים רבים בפלשתינה, היודעים את הממשל הקולוניאלי הבריטי. יתרה מזו, הם זוכים בעניין זה לתמיכתם של ציונים רבים באמריקה, המושפעים מחשדנותם של האמריקאים כלפי האימפריאליזם הבריטי, או מקווים שארצות הברית, ולא בריטניה הגדולה, תהיה בעתיד המעצמה הגדולה במזרח הקרוב. המכשול האחרון בדרכם לניצחון בתחום הזה הוא וייצמן, שזוכה לתמיכה של הסתדרות ציוני בריטניה ומיעוט קטן בפלשתינה.

ג.

במעין סיכום אפשר לטעון שהתנועה הציונית, הורֶתה ולידתה בשתי אידיאולוגיות פוליטיות טיפוסיות לאירופה של המאה ה-19 - הסוציאליזם והלאומיות. התערובת של שתי הדוקטרינות, שלכאורה סותרות זו את זו, הותקנה באופן כללי הרבה לפני הופעת הציונות; היא הותקנה בכל אותן תנועות מהפכניות לאומיות של עמים קטנים באירופה שהיו נתונים לדיכוי חברתי ולאומי כאחד. אך בתוך התנועה הציונית לא מומשה מעולם תערובת כזאת. במקום זה היתה התנועה מפוצלת מראשיתה בין כוחות המהפכה החברתיים שצמחו מן ההמונים במזרח אירופה ובין השאיפה לאמנציפציה לאומית, כפי שניסחו אותה הרצל וחסידי בארצות מרכז אירופה. הפרדוקס שבפיצול הזה היה שלמעשה היסוד הראשון היה תנועה עממית, שסיבתה דיכוי לאומי, ואילו היסוד השני, אשר נוצר מתוך אפליה חברתית, היה ל'אני מאמין' הפוליטי של האינטלקטואלים. זמן רב היתה לתנועה המזרח [אירופית] זיקה חזקה כל כך לסוציאליזם בצורתו הטולסטוויאנית עד שחסידיה כמעט אימצו אותו בתור האידיאולוגיה הבלעדית שלהם. המרקסיסטים שבהם חשבו כי פלשתינה היא המקום האידיאלי ל"נירמול" ההיבטים החברתיים של החיים היהודיים, על ידי כך שיוכשרו שם התנאים להשתתפות יהודית במלחמת המעמדות החיונית שהקיום בגטו הדיר ממנה את המוני היהודים: כך יינתן להם "בסיס אסטרטגי" להשתתפות עתידית במהפכה העולמית ובחברה חסרת מעמדות וחסרת אומות שתקום בעקבותיה (בורוכוב). מי שאימצו את הווריאציה המזרח אירופית יותר של החלום המשיחי כאו לפלשתינה בשביל מעין-גאולה אישית באמצעות העבודה בקולקטיב (א"ד גורדון). כיוון שנחסכה מהם חרפת הניצול הקפיטליסטי, יכלו להגשים בו-במקום ובעצמם את האידיאלים שהטיפו להם ולבנות את הסדר החברתי החדש שהיה בגדר חלום רחוק בלבד כתורות המהפכה החברתיות של המערב.

המטרה הלאומית של הציונים הסוציאליסטים הושגה משהתיישבו בפלשתינה. מעבר לזה לא היו להם שום שאיפות לאומיות. עד כמה שהדבר יישמע היום אבסורדי, לא היה להם חשד, אף לא הקל שבקלים, בדבר סכסוך לאומי כלשהו עם תושבי הארץ המובטחת בהווה; הם אפילו לא עצרו כדי לחשוב על עצם קיומם של הערבים. השכחה התמימה הזאת מוכיחה יותר מכל דבר אחר את האופי הלא-פוליטי בעליל של התנועה החדשה. נכון, אותם יהודים - מורדים היו; אך הם התמרדו לא נגד דיכוי בני עמם דווקא, אלא נגד האווירה המשחיתה והחונקת של חיי היהודים בגטו, מצד אחד, ונגד עוולות החיים החברתיים בכלל מצד אחר. מזה ומזה קיוו להימלט עם השתקעותם בפלשתינה, שעדיין שמה היה קדוש וגם מוכר להם, אף שהיו משוחררים מן האורתודוקסיה היהודית. הם נמלטו לפלשתינה כאדם המבקש להימלט לירח, לאזור שמחוץ לרשעות העולם. נאמנים לאידיאלים שלהם השתקעו על הירח; ובחוזק הלא-רגיל של אמונתם עלה בידם ליצור איים קטנים של שלמות.

מן הרעיונות החברתיים הללו צמחו תנועת "החלוץ" והקיבוצים. חברי התנועה, מיעוט קטן בארצות מוצאם, מהווים בקושי מיעוט גדול יותר מקרב יהודי פלשתינה היום. ועם זאת הצליחו ליצור טיפוס חדש של יהודי, אפילו סוג חדש של אריסטוקרטיה, מתוך הערכים שייסדו זה לא כבר: הבוז האמתי שלהם לעושר חומרי, לניצול ולחיים בורגניים; השילוב המיוחד להם בין תרבות לעבודה; העשייה הקפדנית של צדק חברתי בחוג המצומצם שלהם; וגאוותם באדמה הפורייה, עמל ידיהם, עם העדר מוחלט ומפתיע של כל רצון ברכוש פרטי.

כל כמה שההישגים הללו גדולים, הם נותרו ללא כל השפעה פוליטית מוחשית. החלוצים הסתפקו לגמרי בחוג המצומצם שבו יכלו להגשים את האידיאלים שלהם בשביל עצמם; היה להם עניין מועט בפוליטיקה היהודית או הארצישראלית; למעשה הם עייפו ממנה תכופות, ולא היו ערים לגורלו הכללי של עמם. ככל אנשי סיעה, הם ניסו לשכנע אנשים ללכת באורח חייהם, לגייס לצד אמונותיהם חסידים רבים ככל האפשר, אפילו לחנך את הנוער היהודי בתפוצות ללכת בדרכם. אך כשכבר היו בפלשתינה, ואף קודם לכן במחסה הבטוח של תנועות הנוער למיניהן, נעשו האידיאליסטים הללו שבעי רצון מעצמם, עסוקים רק בהגשמה אישית של אידיאלים נשגבים, אדישים כמו מוריהם לעולם הרחב, שלא קיבל את דרך החיים המבריאה בקולקטיב חקלאי. אכן, במובן מסוים, הם היו הגונים מדי לפוליטיקה, והטובים שבהם פחדו בדרך כלשהי לטנף בה את ידיהם; אך הם גם לא מצאו כל עניין בשום אירוע בחיים היהודיים מחוץ

לפלשתינה אם לא הביא אלפי יהודים בגדר עולים חדשים; והם השתעממו מכל יהודי שלא היה בעצמו עולה עתידי. את הפוליטיקה, אפוא, שמחו להשאיר לפוליטיקאים - בתנאי שקיבלו עזרה בכסף, אשר ניתן להם כדי לחיות בארגון החברתי שלהם וכאשר הובטחה להם השפעה מסוימת על חינוך הנוער.

אפילו אירועי 1933 לא עוררו את עניינם בפוליטיקה; הם היו נאיבים דיים לראות בהם, מעל לכל, הזדמנות משמים לגל עלייה בל-ישוער. כשהחליטה ההסתדרות הציונית, נגד הרחפים הטבעיים של כלל העם היהודי, לעשות עסקים עם היטלר, לסחור בסחורות גרמניות כנגד עושרה של יהדות גרמניה, להציף את השוק הארצישראלי במוצרים גרמניים וכך לשים ללעג את החרם על פריטים תוצרת גרמניה, היא נתקלה בהתנגדות מעטה במולדתם הלאומית של היהודים, ופחות מכל בקרב האריסטוקרטיה שלה, מצד המכונים קיבוצניקים. כשהאשימו אותם במקח-זוממכר עם אויב היהדות ותנועת הפועלים, טענו הארצישראלים הללו שגם ברית המועצות הרחיבה את הסכמי הסחר שלה עם גרמניה. בכך הדגישו שוב הארצישראלים הללו את העובדה שאין להם עניין אלא ביישוב היהודי הקיים והעתידי, והם ממאנים בהחלט להיות למנהיגיה של תנועה לאומית חובקת-עולם.

ההסכמה הזאת להסכם ההעברה הנאצי-ציוני היא רק דוגמה בולטת אחת מני רבות לכישלונה הפוליטי של האריסטוקרטיה של יהודי פלשתינה. כל כמה שהשפיעו, למרות מספרם הקטן, על הערכים החברתיים בפלשתינה, הם מיעטו להשתמש בכוחם בפוליטיקה הציונית. באופן קבוע נכנעו להסתדרות הציונית, ואף על פי כן בוו לה, כשם שבזו לכל האנשים שאינם מייצרים ואינם חיים מיגיע כפיהם.

כך קרה שמעמד חדש זה של יהודים בעלי ניסיון חדש ועשיר כל כך ביחסים חברתיים לא הגה מלה רעננה אחת, לא הציע סיסמה חדשה אחת, בתחום הרחב של הפוליטיקה היהודית. הם לא נקטו שום עמדה נבדלת בעניין האנטישמיות המדינית; הם הסתפקו בחזרה על האמרות הסוציאליסטיות הישנות או הלאומיות החדשות, כאילו כל העניין איננו נוגע להם. בלי גישה רעננה אחת לסכסוך הערבי-יהודי ("המדינה הרו-לאומית" של השומר הצעיר איננה בבחינת פתרון משום שאין היא יכולה להתממש אלא כתוצאה של פתרון), הם הגבילו עצמם למאבק בעד או נגד סיסמת העבודה העברית. כל כמה שהיו הרקע והאידיאלוגיה שלהם מהפכניים, הם לא העלו דבר ביקורת אחד כלפי הבורגנות היהודית שמחוץ לפלשתינה, ולא תקפו את תפקידו של הממון היהודי במבנה הפוליטי של החיים היהודיים. הם אפילו הסתגלו לשיטות הצדקה של גיוס תרומות, אותן למדו

מן ההסתדרות הציונית בעת ששוגרו לארצות אחרות בשליחות מיוחדת. בתוך מהומת המחלוקות בפלשתינה היום היו רובם לתומכים נאמנים של בן-גוריון, שלא כמו וייצמן אמנם בא משורותיהם, אף על פי שלפי המסורת הישנה פשוט סירבו רבים מהם להצביע, ורק מעטים מחו על כך שבהנהגתו של בן-גוריון, אשר את נטיותיו הרוויזיוניסטיות גינתה תנועת העבודה בחריפות עוד ב-1935, אימצה ההסתדרות הציונית את תכנית המדינה היהודית של הרוויזיוניסטים.⁴ כך, התנועה הלאומית היהודית למען מהפכה חברתית, שהחלה את דרכה לפני חצי מאה באידיאלים נשגבים כל כך, עד שנעלמו מעיניה המציאויות של המזרח הקרוב ורשעותו הכללית של העולם, גמרה - כמו רוב התנועות מסוגה - בתמיכה חד-משמעית בתביעות לא רק לאומיות אלא שוביניסטיות - לא נגד אויבי העם היהודי, אלא נגד ידידיו האפשריים ושכניו בהווה.

ד.

ויתור זה מרצון, הטרגי בתוצאותיו, על ההנהגה המדינית מצד חיל החלוץ של העם היהודי, פינה את הדרך לחסידי התנועה שאפשר באמת לכנותם ציונים מדיניים. הציונות שלהם שייכת לאותן תנועות פוליטיות מן המאה ה-19 שנשאו במזוודתן אידיאלוגיות, השקפות עולם, מפתחות להיסטוריה. לא פחות מבני-זמנה המוכרים יותר, הסוציאליזם והלאומיות, ניזונה הציונות לפניו מדם התמצית של תשוקות פוליטיות כנות; ומשותף לכולם גורל עצוב אחד: הם שרדו אחרי תנאיהם הפוליטיים, וכך התגנבו יחד כרוחות רפאים חיות בין הריסות תקופתנו.

הסוציאליזם - אשר למרות כל האמונות הטפלות המטריאליסטיות והדוגמטיות האתאיסטיות הנאיבית שלו היה לפניו מקור השראה לתנועת העבודה המהפכנית - הניח את היד הכבדה של "הכורח הדיאלקטי" על ראשיהם ולבותיהם של חסידיו, עד שהיו נכונים להסתגל כמעט לכל תנאי לא-אנושי. הם היו כלי-כך נכונים, כי מצד אחד נחלשו יותר ויותר הדחפים הפוליטיים הכנים שלהם לצדק ולחירות, ומצד אחר התחזקה יותר ויותר אמונתם הקנאית באיזו התפתחות על-אנושית המתקדמת לעד. אשר ללאומיות, מעולם לא היתה מרושעת יותר ומעולם לא זכתה להגנה אכזרית יותר, כפי שאירע מאז התברר שעקרון הארגון הלאומי, אשר היה לפניו עיקרון גדול ומהפכני, אינו יכול עוד

4 | הערת המתרגם: ב-1935 ביקש דוד בן גוריון, אז מזכ"ל ההסתדרות, להגיע להסכם פיוס עם ז'בוטינסקי, ורק משאל של כלל חברי ההסתדרות מנע ממנו את ההסכם

להבטיח ריבונות אמיתית של עם בגבולות הלאומיים, או לכוונן יחסים צודקים בין עמים מעבר לגבולות הללו.

לחץ המצב הכללי הזה באירופה ניכר בחיים היהודיים בפילוסופיה עוינת חדשה, שכל השקפתה מרוכזת בתפקיד היהודים בחיים הפוליטיים והחברתיים. במובן מה היתה האנטישמיות אם מולידה של ההתבוללות ושל הציונות - עד שלמעשה רק בקושי אפשר היה להבין מלה אחת ממלחמת הדברים הגדולה ביניהן, העתידה להימשך עשרות שנים, אם לא נזכור את טענותיה השכיחות של האנטישמיות.

באותה עת עוד היתה האנטישמיות ביטוי לסכסוך טיפוסי, מחויב המציאות, במסגרת מדינת אומה, שבה הזיהוי היסודי בין עם לטריטוריה למדינה, אי אפשר שלא יופרע כתוצאה מנוכחותה של לאומיות אחרת, הרוצה לשמר את זהותה בצורות מצורות שונות. במסגרת מדינת אומה, אין אלא שתי ברירות לפתרון סכסוכי לאומיות: התבוללות גמורה - כלומר היעלמות בפועל - או הגירה. לפיכך, אילו רק הטיפו המתבוללים להתאבדות לאומית ליהודים ואילו רק ערערו על כך הציונים בהצעת דרכים להישרדות לאומית, היינו עדים לשתי סיעות בעולם היהודי, הנאבקות זו בזו מחמת הבדלים אמיתיים ורציניים. תחת זאת, העדיף כל צד להתחמק מן הסוגיה ולפתח "אידיאולוגיה". רוב המכונים מתבוללים לא רצו אף פעם בהתבוללות גמורה ובהתאבדות לאומית: הם דימו שבבריחתם מן ההיסטוריה הממשית אל היסטוריה מדומיינת של האנושות, מצאו שיטת הישרדות מעולה. גם הציונים נמלטו משדה הסכסוכים הממשיים אל דוקטרינה של אנטישמיות נצחית, המושלת ביחסי היהודים והגויים בכל מקום ובכל זמן, והיא זו האחראית העיקרית להישרדות העם היהודי. כך פטרו עצמם שני הצדדים מן המשימה המפרכת של המאבק באנטישמיות במונחיה שלה, כלומר במונחים פוליטיים, ואף מן המשימה הלא-נעימה של ניתוח גורמיה האמיתיים. המתבוללים החלו בכתיבה העקרה של ספריית הפרכות נכבדת שאיש לא קרא מעולם - להוציא אולי את הציונים. שכן, ברור כי הם קיבלו את תקפות ההנמקה הטיפשית בעליל, כיוון שהסיקו מתעמולה מן הסוג הזה כי כל הנמקה היא עקרה לגמרי - מסקנה מפתיעה אם מביאים בחשבון את רמת ה"נימוקים".

אלא שכעת נפתחה הדרך לדיבור במונחים כלליים ולפיתוח שתי הדוקטרינות. היה זה מאבק שבו לא הועלו סוגיות פוליטיות, אלא כאשר טענו הציונים כי פתרון בעיית היהודים בהתבוללות - משמעו התאבדות. אמת ויציב; אלא שאת הדבר הזה לא ביקשו ולא העזו להפריך רוב המתבוללים. הפחידו אותם

מבקרים גויים, שלא היו ערים כלל לעובדה כי גם הם, אותם מתבוללים, רוצים בהשרדות היהודים ומעורבים בפועל בפוליטיקה היהודית. מן הצד האחר, כשדיברו המתבוללים על סכנת הנאמנות הכפולה ועל אי האפשרות להיות פטריוטים גרמנים או צרפתים ובה בעת ציונים, הם העלו בחוצפתם בעיה, אשר מסיבות מובנות לא הואילו הציונים לדבר עליה בכנות.

ה.

כל כמה שזה בוודאי עצוב לכל אדם המאמין בשלטון העם, בידי העם ולמען העם, עובדה היא שהיסטוריה פוליטית של הציונות יכולה לפסוח בקלות על התנועה המהפכנית הלאומית האמיתית שצמחה מן ההמונים היהודים. ההיסטוריה הפוליטית של הציונות צריכה לעסוק בעיקר באותן קבוצות שלא באו מקרב העם: עליה לעסוק באנשים שהאמינו בשלטון בידי העם במידה מעטה כפי שהאמין תיאודור הרצל, שאחריו הלכו - אם כי נכון שכולם ביקשו בתוקף לעשות משהו למען העם. היה להם היתרון שבהשכלה ובהשקפה אירופיות כלליות וכן ידע מסוים כיצד לגשת לממשלות וכיצד להתנהג עמן. הם כינו עצמם ציונים מדיניים, מה שמצביע בבירור על עניינם המיוחד והחד-צדדי בפוליטיקה חיצונית, לעומת העיסוק החד-צדדי באותה מידה בפוליטיקה פנימית אצל חסידי התנועה במזרח אירופה.

רק אחרי מותו של הרצל ב־1904, ועקב כישלון כל יוזמותיו בדיפלומטיה הגבוהה, קיבלו עליהם את הציונות ה"מעשית" של וייצמן, אשר הטיפה להישגים מעשיים בפלשתינה כבסיס להצלחה מדינית. אלא שבפועל ידעה גישה זו הצלחה מעטה כמו קודמתה. בהעדר ערבות מדינית (הצ'רטר המפורסם של הרצל) ונוכח הממשל הטורקי העוין היה אפשר לשכנע יהודים מעטים מאוד להתיישב בפלשתינה קודם להצהרת בלפור ב־1917. ההצהרה לא ניתנה - ומעולם לא נטען כאילו ניתנה - בשל הישגים מעשיים בפלשתינה. הציונים המעשיים היו אפוא ל"ציונים כלליים", מונח המציין את האני־מאמין האידיאולוגי שלהם לעומת הפילוסופיה של ההתבוללות.

עיקר עניינם של הציונים הכלליים היה ביחסי התנועה עם המעצמות הגדולות ובתוצאות התעמולה בקרב כמה אישים בולטים. למרות מוצאם הבורגני הם היו בלתי משוחדים די הצורך כדי לתת לאחיהם ממזרח (אירופה) - מי שבאו בפועל לפלשתינה - יד חופשית לגמרי בניסוייהם בחיים החברתיים והכלכליים, והתעקשו רק על הזדמנות שווה ליוזמה והשקעה קפיטליסטיות. שתי הקבוצות יכלו לעבוד יחד בצורה חלקה למדי בשל השקפותיהן השונות בתכלית זו מזו.

ואולם, התוצאה של שיתוף הפעולה הזה, בפיתוחה של פלשתינה בפועל, היתה תערובת של גישה רדיקלית ורפורמות חברתיות מהפכניות מבית, ושל קווים מדיניים מיושנים וריאקציוניים במובהק בתחום מדיניות החוץ, כלומר ביחסי היהודים עם אומות ועמים אחרים.

האנשים שעמדו עתה בראש התנועה הציונית היו האריסטוקרטיה המוסרית של יהדות מערב אירופה לא פחות משהיו מייסדי הקיבוץ ותנועת "החלוץ" האריסטוקרטיה המוסרית של יהדות מזרח אירופה. הם היו החלק המובחר מאותה אינטליגנציה יהודית חדשה במרכז אירופה, שאת נציגיה הגרועים ביותר אפשר היה למצוא במשרדי אולשטיין ומוֹסָה בברלין או ה־Neue Freie Presse בווינה. לא בהם היה האשם על כי לא באו מקרב העם, שכן באותן ארצות במערב אירופה ובמרכזו פשוט לא היה בנמצא "עם יהודי". גם אי אפשר לגנותם על כך שלא האמינו בשלטון בידי העם, כי בארצות מרכז אירופה, בהן נולדו והתחנכו, לא היו מסורות פוליטיות מן הסוג הזה. הארצות הללו השאירו את יהודיהן בריק חברתי, אם לא כלכלי, ובו הכירו את הגויים סביבם אך מעט, כפי שהכירו את אחיהם היהודים שחיו הרחק משם, מעבר לגבולות של ארצות מוצאם שלהם. אומץ לבם המוסרי, רגישותם לכבוד אישי ולניקיון כפיים בחיים, הם שעזרו יותר מכל דבר אחר להפיץ בקרבם את הפתרון החדש לשאלה היהודית. בדגש ששמו על הגאולה האישית מחיים של יומרות חלולות - דבר שהיה חשוב להם יותר מפיתוח פלשתינה (שם, אחרי הכל, הופיע הטיפוס הזה של היהודי האירופי במספרים גדולים רק אחרי האסון של 1933) - הם דמו יותר משיכלו לשער לאחיהם במזרח אירופה. הציונות היתה לאלה מה שהיה הסוציאליזם לאלה, ובשני המקרים שימשה פלשתינה כמקום אידיאלי מחוץ לעולם הקודר, מקום שם עשוי אדם לממש את האידיאלים שלו ולמצוא פתרון אישי לסכסוכים פוליטיים וחברתיים. ואמנם הגורם הזה ממש - הפיכת בעיות פוליטיות לאישיות - הוא שהוביל את הציונות המערבית לקבל בהתלהבות את אידיאל החלוציות של המזרח. בהבדל אחד, שאידיאל זה לא מילא בפועל שום תפקיד נכבד במערב עד בואו של היטלר. נכון, בתנועת הנוער הציונית הטיפו לחלוציות; אך גורל אחד היה משותף לתנועה הזאת ולתנועות הנוער הגרמניות לפני היטלר: האידיאלים שלהן לא נהיו אלא מקור לזיכרונות נעימים לעת בגרות.

הציונים המערביים היו אפוא חלק זעיר מאותם בנים למשפחות יהודיות בורגניות אמידות שיכלו להרשות לעצמן לתמוך בילדיהן בזמן לימודיהם באוניברסיטה. במעשה זה בלבד, ובלי שחשבו הרבה על העניין, יצרו היהודים האמידים, בעיקר מגרמניה ומאוסטרו-הונגריה, מעמד חדש לגמרי בחיים

היהודיים - אינטלקטואלים מודרניים הנוטים למקצועות החופשיים, לאמנות ולמדע, ללא זיקה רוחנית או איריאולוגית ליהדות. הם - "היהדות המודרנית המשכילה, זו שעזבה את הגטו, זו שנגמלה מן הסחר-מכר" (הרצל)⁵ - נאלצו למצוא הן את לחמם הן את כבודם העצמי מחוץ לחברה היהודית - "את לחמם ומעט כבוד מחוץ לסחר-מכר היהודי" (הרצל)⁶; והם, לבדם, חשופים היו ללא מחסה והגנה לשנאת-היהודים החדשה במפנה המאה. אם לא רצו לרדת לרמה המוסרית והאינטלקטואלית של חבורת אולשטיין-מוסה, או להעמיד עצמם כ"אינטליגנציה לא-תלויה" (קרל מנהיים)⁷, היה עליהם לשוב אל החיים היהודיים ולמצוא לעצמם מקום בתוך עמם שלהם.

אלא שדבר זה התברר עד מהרה כקשה כמעט כמו התבוללות גמורה ביחד עם כבוד עצמי. שכן ב"בית אבותיהם" (הרצל) לא היה להם מקום. המעמדות היהודיים, כמו ההמונים היהודים, נצמדו זה אל זה מבחינה חברתית והיו מחוברים בשרשרת האינסופית של קשרי משפחה ועסקים. הקשרים הללו התחזקו עוד יותר באמצעות ארגוני הצדקה שכל חבר בקהילה, אף שאולי אף פעם לא ביקר בבית כנסת, תרם להם את חלקו. הצדקה, אותו שריד מן הקהילות היהודיות האוטונומיות לפני, התבררה במרוצת מאתיים שנה כחזקה די צרכה למנוע את הרס יחסי הגומלין של העם היהודי ברחבי העולם. כיוון שדי בקשרי משפחה ועסקים לקיים את היהודים בכל ארץ כגוף חברתי הדוק, כמעט באה הצדקה היהודית עד ארגון יהדות העולם לכדי גוף פוליטי ממין משונה.

אלא שהאינטלקטואלים היהודים החדשים לא התכלכלו בארגון הלא-מנוהל הזה, שלמרות זאת תפקד ביעילות. נכון, אם היו הם עורכי דין ורופאים - משאלת לבם של כל ההורים היהודים - בכל זאת היו זקוקים למחיתם לקשרים עם החברה היהודית. אבל למי שבחרו במקצוע של סופרים ושל עיתונאים, של אמנים או של מדענים, של מורים או של עובדי מדינה - כפי שקרה לעתים קרובות

5 "das moderne gebildete, dem ghetto entwachsene, des Schachers entwoehnte" "Judentum" מתוך נאום הפתיחה בקונגרס הציוני הראשון (29 באוגוסט 1897), "כתבי הרצל", כרך ז': בפני עם ועולם א' - נאומים ומאמרים ציוניים 1895-1899, תרגמו י. ייבין, ח. איזאק ו.ש. מלצר (ירושלים: הספריה הציונית, תש"כ-תשכ"א), עמ' 113. [מכאן והלאה כל ההערות הן של המתרגם.]

6 "ihr Brod und ihr bisschen Ehre ausserhalb des juedischen Schachers" מתוך מכתב אל הברון הירש (3 ביוני 1895), "עניין-היהודים: ספרי יומן", כרך א': יוני 1895 - אוקטובר 1898, תרגם יוסף ונקרט (ירושלים: מוסד ביאליק, 1997), עמ' 73.

7 "freischwebende Intellektuelle" ראו קארל מאנהיים, "דרכה של דימוקראטיה: חירות, שררה ותכנון", תרגם י. גן-צבי (ירושלים: מוסד ביאליק, 1958), עמ' 227.

- לא היה שום צורך בקשרים עם החברה היהודית, ולחיים היהודיים לא היה שום צורך באינטלקטואלים הללו. אך אם לא השתלבו במקומותיהם בגוף החברתי של היהודים שזכו לאמנציפציה, השתלבו עוד פחות בגוף הפוליטי של יהדות הצדקה העולמית. שכן באותו ארגון גדול ובאמת בינלאומי היה צריך להיות בצד המקבל או בצד הנותן כדי להיחשב ליהודי. וכיוון שהאינטלקטואלים הללו היו עניים מכדי להיות פילנתרופים, ועשירים מכדי להפוך לשנוררים, מצאה בהם הצדקה עניין מועט כפי שהם יכלו למצוא בה. כך הורחקו האינטלקטואלים מן הדרך המעשית היחידה שבה הוכיחה יהדות המערב את הסולידריות שלה עם העם היהודי. האינטלקטואלים לא השתייכו, לא מבחינה חברתית ולא מבחינה פוליטית; לא היה להם מקום בבית אבותיהם. כדי להישאר בכלל יהודים היה עליהם לבנות בית חדש.

מכאן שהציונות נועדה, בראש ובראשונה, במערב אירופה ובמרכזה, להציע פתרון לאותם אנשים שהתבוללו יותר מכל מעמד אחר של יהודים ובוודאי ספגו השכלה אירופית וערכים תרבותיים אירופיים יותר מיריביהם. דווקא משום שהיו מתבוללים די הצורך להבין את המבנה של מדינת האומה המודרנית, עמדו על הממשות הפוליטית של האנטישמיות גם אם לא הצליחו לנתח אותה, ורצו בגוף פוליטי כזה לעם היהודי. מאבקי המלים הנבוכות בין הציונות להתבוללות עיוותו לחלוטין את העובדה הפשוטה שהציונים, במובן מה, היו היחידים שרצו בכנות בהתבוללות, כלומר ב"נירמול" העם ("להיות ככל הגויים"), ואילו תומכי ההתבוללות רצו שהעם היהודי ישמור על מצבו המיוחד במינו.

בניגוד חריף לחבריהם במזרח אירופה לא היו הציונים המערביים הללו מהפכנים כל עיקר; הם לא ביקרו את התנאים החברתיים והפוליטיים של זמנם ולא התמרדו נגדם; נהפוך הוא: הם רצו רק לכונן אותה מערכת תנאים לעמם שלהם. הרצל חלם על מעין מפעל העברה ענקי ובו יועתק ה"עם ללא ארץ" אל ה"ארץ ללא עם"; אבל העם עצמו היה בעיניו המונים עניים, חסרי השכלה וחסרי אחריות ("ילד נבער", כמאמר לְזֶר בביקורת שלו על הרצל), שיש להנהיג אותם ולמשול בהם מלמעלה. על תנועה עממית של ממש דיבר הרצל פעם אחת בלבד - כשרצה להפחיד את משפחת רוטשילד ופילנתרופים אחרים כדי שיתמכו בו.

.1

בעשור שאחרי מות הרצל ועד פרוץ מלחמת העולם הראשונה לא ידעה הציונות שום הצלחה מדינית גדולה. בתקופה ההיא התפתחה הציונות יותר ויותר לכדי

ביטוי להתחייבות פרטית, אם אפשר לומר כך - לכדי סוג של הצהרה דתית כמעט, העוזרת לאדם ללכת בקומה זקופה ובראש מורם; הציונות איבדה יותר ויותר מהרחף הפוליטי המועט שעוד היה לה לפני מות הרצל. במקום זאת, ובעיקר מתוך ביקורת אקדמית ותיאורטית לגמרי של האופוזיציה היהודית מבפנים, חשפה את כל היסודות ה"אידיאולוגיים" שבכתבי הרצל. לזמנם, בשנות הקיפאון הארוכות של התנועה, היתה לעיקרים הללו בפועל משמעות מעשית מועטה בלבד; מכל מקום הם התחמקו מכל סוגיה רצינית. ואולם, אם היו אי פעם תוצאות פוליטיות לגישה לא-פוליטית מיסודה, הרי היא זאת.

ראשונה, ולבעיות האישיות של האינטלקטואלים היהודים חשובה מכולן, היתה שאלת האנטישמיות. התופעה הזאת - אף שתוארה בהרחבה, בייחוד מצד היבטיה החברתיים הלא-מזיקים למדי - מעולם לא נותחה מצד גורמיה הפוליטיים ובהקשר של המצב הפוליטי הכללי באותה עת. היא הוסברה כתגובה הטבעית של עם אחד נגד עם אחר, כמו היו אלה שני חומרים טבעיים שנידונו מפני איזה חוק טבע מסתורי לדחות זה את זה לנצח נצחים.

ההערכה הזאת של האנטישמיות - כתופעה נצחית המלווה באופן בלתי נמנע את מהלך ההיסטוריה היהודית בכל ארצות הפזורה - לבשה לעתים צורות רציונאליות יותר, למשל כאשר התפרשה בקטגוריות של מדינת האומה. או אז יכלה האנטישמיות להיראות כ"תחושת מתח היקפי", שאפשר להשוותו אל "המתח הקיים בין אומות... בגבולות הלאומיים ששם המגעים האנושיים התמידיים בין גורמים לאומיים, החלוקים זה על זה, נוטים תמיד לחדש את הקונפליקט הבינלאומי" (קורט בלומנפלד). אבל אפילו הפירוש המתקדם ביותר הזה, שבו לפחות היבט אחד של שנאת היהודים נזקף נכונה לארגון העמים באומות, עדיין מניח את נצחיות האנטישמיות בעולם נצחי של אומות, ויתרה מזו, מכחיש את חלקם של היהודים באחריות לתנאים הקיימים. בזאת הוא מנתק את ההיסטוריה היהודית מן ההיסטוריה האירופית ואף מיתר האנושות; ולא זו בלבד אלא שהוא מתעלם מן התפקיד שמילאה יהדות אירופה בבניינה ובתפקודה של מדינת האומה, וכך הוא מצטמצם להנחה, השרירותית והאבסורדית כאחת, שכל גוי החי עם יהודים חייב להפוך לשונא-יהודים במודע או בתת-מודע.

העמדה הציונית כלפי האנטישמיות - שנתפשה כמבוססת דווקא משום שהיתה בלתי-רציונלית, ולכן הסבירה משהו שאיננו ב-הסבר ונמנעה מלהסביר את מה שאפשר להסביר - הביאה לידי הערכה שגויה ומסוכנת מאוד של התנאים הפוליטיים בכל ארץ וארץ. מפלגות ותנועות אנטישמיות הובנו כפשוטן, נחשבו כנציגות נאמנות של האומה כולה, ולכן כלא-ראויות למאבק [נגדן]. וכיוון

שכדרך אומות עתיקות, בעלות מסורות קדומות משלהן, עוד חילק העם היהודי את האנושות כולה בין בניו ובין הזרים, בין היהודים ובין הגויים - כשם שחילקו היוונים את העולם בין היוונים ובין ה־barbaroi - הוא היה מוכן ומזומן לקבל הסבר לא־פוליטי ולא־היסטורי לעוינות כלפיו. בהערכת האנטישמיות יכלו הציונים פשוט להישען על המסורת היהודית הזאת; הם נתקלו בהתנגדות רצינית מועטה אם התבטאו בלשון חצי־מיסטית, או לפי אפנת הזמן בלשון חצי־מדעית, כל עוד פנו אל אותה עמדה יהודית בסיסית. הם ביצרו את חשדנות היהודים כלפי הגויים, חשדנות מסוכנת, מקובלת מדורות ונטועה עמוק.

מסוכנת לא פחות וברוח הנטייה הכללית הזאת היתה היצירה החדשה, היחידה בפילוסופיה היסטורית, שתרמו הציונים מתוך התנסויותיהם החדשות; "אומה היא קבוצת בני אדם... מלוכדים יחד בידי אויב משותף" (הרצל)⁸ - דוקטרינה אבסורדית שאיננה מכילה אלא קמצוץ של אמת: שאכן ציונים רבים שוכנעו כי יהודים הינם, באמצעות אויבי העם היהודי. מתוך כך הסיקו אותם ציונים שלולא האנטישמיות לא היה העם היהודי שורד בארצות הפזורה; ולכן התנגדו לכל ניסיון לבער את האנטישמיות בקנה מידה גדול. נהפוך הוא: הם הכריזו כי אויבינו, האנטישמים, "יהיו ידידינו הנאמנים ביותר, המדינות האנטישמיות - בעלות־בריתנו" (הרצל).⁹ התוצאה האפשרית היחידה היתה כמובן בלבול מוחלט, שבו אין איש מסוגל להבריל בין ידיד לאויב, האויב נהפך לידיד והידיד לאויב הנסתר ולכן מסוכן שבעתיים.

עוד קודם שהידרדרה ההסתדרות הציונית לעמדה המבישה של הצטרפות אל קבוצת היהודים הסוחרת מתוך רצון עם האויב שלה, היו לדוקטרינה הזאת כמה תוצאות שאינן בלתי חשובות.

תוצאה מיידית אחת היתה ייתורה של הבנה פוליטית את התפקיד אותו מילאה הפלוטוקרטיה היהודית במסגרת מדינות האומה ואת השפעותיה על חיי העם היהודי. ההגדרה הציונית החדשה לאומה כקבוצת בני אדם מלוכדים יחד בידי אויב משותף חיזקה את ההרגשה היהודית הכללית ש"כולנו בסירה אחת" - דבר שפשוט לא תאם את פרטי המציאות. ההתקפות הציוניות הספורדיות על הרשויות היהודיות היו משום כך בלתי־מזיקות ולא חרגו מכמה הערות מרירות בעניין הצדקה, שהרצל כינה אותה "מכונה לדיכוי קריאות הזעקה".¹⁰ אפילו ביקורות מתונות כאלה הושתקו אחרי 1929, שנת הקמתה של הסוכנות

8 ראו למשל "היהודים כעם קולוניאלי", בתוך "כתבי הרצל", כרך ז', עמ' 339.

9 "עניין־היהודים", כרך א', עמ' 116.

10 "עניין־היהודים", כרך ג', עמ' 27.

היהודית, כשהסתדרות הציונית קנתה את התקווה להכנסה גדולה יותר (אשר לא התממשה) כנגד עצמאותו של הארגון היהודי הגדול היחיד שעמד אי פעם מחוץ לשליטת הפלוטוקרטיה היהודית והעז לבקר את הנכבדים היהודים. באותה שנה הוקרבו אל נכון האפשרויות המהפכניות האמיתיות שהציעה הציונות לחיים היהודיים.

שנית, לדוקטרינה החדשה של הלאומיות היתה השפעה גדולה מאוד על עמדת הציונים כלפי הניסיון הסובייטי לבער את האנטישמיות בלי לבער את היהודים. דבר זה, כך נטען, אינו יכול להוביל בטווח הארוך, ואף לא בטווח הקצר, אלא להיעלמותה של יהדות רוסיה. נכון שהיום אין כמעט זכר לעיונותם, אך עדיין יש לה תפקיד, אם גם משני בלבד, במחשבת המיעוט, הכרוך לחלוטין אחרי וייצמן ועקב כך הוא עוין כל השפעה שאיננה בריטית במזרח הקרוב. אנו עדים דווקא לאהדה חדשה כלפי רוסיה הסובייטית בקרב ציונים ברחבי העולם. היא נותרה סנטימנטלית בעיקרה, מוכנה להעריך כל דבר רוסי; אך מתוך התפכחות מהבטחותיה של בריטניה גם עלתה תקווה רחבה, אם כי עדיין מגומגמת מבחינה פוליטית, לראות את ברית המועצות משתתפת בצורה פעילה בעתיד המזרח הקרוב. האמונה בידידות איתנה בין ברית המועצות ליהודים תהיה כמובן נאיבית לא פחות מן האמונה הקודמת באנגליה. הדבר שכל תנועה פוליטית ולאומית בימינו צריכה לתת עליו את הדעת בנוגע לרוסיה - כלומר, גישה החדשה לגמרי והמוצלחת לסכסוכי לאומיות, הצורה החדשה שבה היא מארגנת עמים מעמים שונים על יסוד שוויון לאומי - נעלם מידידים ומאויבים כאחד.

תוצאה פוליטית שלישית של גישה לא־פוליטית מיסודה היה המקום שניתן לפלשתינה עצמה בפילוסופיה של הציונות. ביטויה הבהיר ביותר ייצא בהצהרתו של וייצמן בשנות השלושים ש"פיתוחה של פלשתינה הוא התשובה שלנו לאנטישמיות". האבסורדיות שבהצהרה הזאת הוכחה שנים מעטות בלבד אחר כך, כשאיים צבא רומל להביא על יהודי פלשתינה גורל אחד כבמדינות אירופה. כיוון שהאנטישמיות נחשבה לתוצאה טבעית של הלאומיות, מן הנמנע ללבנות אותה, כך הניחו, נגד אותו החלק מיהדות העולם שהתבסס כאומה. במלים אחרות, פלשתינה נתפסה כמקום היחיד ששם עשויים יהודים להימלט משנאת־יהודים. שם, בפלשתינה, הם יהיו בטוחים מפני אויביהם; אדרבא, אויביהם אלה יהפכו בדרך נס לידידיהם.

בלב התקווה הזאת שראוי לה כבר להתנפץ לרסיסים - אלא שבעיני כמה אנשים האיריאולוגיות חזקות מכל מציאות - אנו מוצאים את המנטליות הישנה

של עמים משועבדים, הסברה שאין זה משתלם להשיב מלחמה, שצריך להתחמק ולהימלט בשביל לשרוד. כמה עמוק היתה מושרשת העמדה הזאת אפשר היה לראות בשנות המלחמה הראשונות, כשרק בלחץ יהודים ברחבי העולם דורבנה ההסתדרות הציונית לדרוש צבא יהודי – למעשה הסוגיה החשובה היחידה לְמלחמה בהיטלר. בכל זאת סירב וייצמן תמיד לראות בכך סוגיה פוליטית מרכזית, דיבר בזלזול על "צבא יהודי כביכול", ואחרי חמש שנות מלחמה קיבל את ה"בריגדה היהודית", אבל דובר אחר של הסוכנות היהודית מיהר למעט מחשיבותה. כנראה היו הדברים אמורים מבחינתם ביוקרה של יהודי פלשתינה. כנראה מעולם לא עלה על דעתם שהשתתפות מוקדמת, מובחנת ומוכחת של יהודים כיהודים במלחמה הזאת, אילו התממשה, היתה הדרך המכרעת למנוע את הסיסמה האנטישמית, שאפילו לפני הניצחון כבר הציגה את היהודים כטפילי המלחמה. חשובה יותר מבחינה אידיאולוגית היא העובדה שבפרשנות שנתנו לפלשתינה בחיי העם היהודי בעתיד ניתקו עצמם הציונים מגורל היהודים בעולם כולו. הדוקטרינה בדבר ההידרדרות הבלתי נמנעת של החיים היהודיים בגלות, כלומר בארצות הפזורה ברחבי העולם, הקלה על מצפון היישוב בפלשתינה לפתח עמדה של ריחוק. יהודי פלשתינה, במקום שיהפכו לחיל החלוץ הפוליטי של העם היהודי כולו, פיתחו רוח אגוצנטרית, אף שאת התעסקותם בענייניהם שלהם הסתירה מוכנותם לקלוט פליטים שיעזרו להם להפוך לגורם חזק יותר בפלשתינה. בעת שהיהודים המתבוללים בעולם המערבי העמידו פני מתעלמים מן הקשרים החזקים שקשרו תמיד את לנינגרד אל ורשה, ואת ורשה אל ברלין, ואת שתייהן אל פריס ואל לונדון, ואת כולן אל ניו יורק, והניחו את קיומם של תנאים נפרדים ומיוחדים לכל ארץ וארץ, עשתה הציונות כדוגמתם ודימתה תנאים מיוחדים לפלשתינה, בלי קשר לגורלות היהודים במקומות אחרים, ובה בעת הכלילה את קיומם של תנאים מזיקים ליהודים בכל מקום אחר בעולם. הפסימיות הזאת בנוגע לחיים היהודיים, בכל צורה פוליטית אחרת, ובכל חבל ארץ אחר על פני כדור הארץ, נראית כלא־מושפעת בחשיבה הציונית מעצם גודלה של פלשתינה, ארץ קטנה שלכל היותר עשויה לספק מגורים לכמה מיליונים מבני העם היהודי, אך לעולם לא לכל מיליוני היהודים שעדיין חיים ברחבי העולם. מכאן שאין אלא שני פתרונות פוליטיים באפשר. הציונים נהגו לטעון ש"רק השארית תחזור", המיטב, רק מי שראוי להינצל; הבה נעמיד עצמנו כאלטיה של העם היהודי ונהיה היהודים היחידים ששרדו בסופו של דבר; כל מה שחשוב הוא שאנחנו נשרוד; שהצדקה תדאג לצורכיהם הדוחקים של ההמונים, אנחנו לא נתערב; אותנו מעניין עתיד האומה, לא גורלם של יחידים.

אך לנוכח האסון הנורא באירופה, רק ציונים מעטים עוד דבקים בדוקטרינה הקודמת שלהם בדבר היעלמותה של יהדות הגולה. על כן הפתרון החלופי לבעיה, שלפנים הטיפו לו הרוויזיוניסטים בלבד, הוא שניצח. עכשיו הם מדברים בשפתם של כל הלאומנים הקיצוניים. על השאלה המתמיהה כיצד עשויה הציונות לשמש תשובה לאנטישמיות ליהודים שבתפוצות הם עונים בעליזות: "פאן-שמיות היא התשובה הטובה ביותר לאנטישמיות."

ז.

העמדה הציונית כלפי המעצמות הגדולות לבשה צורה ברורה במלחמת העולם הראשונה ואחריה. אך כמעט מאז תפס האגף המערבי את ההנהגה המדינית בשנות התשעים של המאה התשע עשרה, כבר היו סימנים בעלי משמעות שהראו את הדרך שתבחר התנועה הלאומית החדשה להגשמת מטרותיה. ידוע היטב כיצד החל הרצל עצמו לשאת ולתת עם ממשלות, כיצד פנה תמיד אל האינטרס שלהן להיפטר מן השאלה היהודית באמצעות הגירת היהודים מתחומן. ידוע גם כיצד נכשל תמיד, מסיבה פשוטה: הוא היה היחיד שהבין את התסיסה האנטי-יהודית כפשוטה. דווקא אותן ממשלות שמצאו סיפוק ברדיפת יהודים יותר מכל השאר היו מוכנות פחות מכולן לשקול את הצעתו ברצינות; הן יכלו בקושי להבין אדם המתעקש על אופייה הספונטני של תנועה שהן עצמן עוררו.

חשובות אף יותר לעתיד היו שיחותיו של הרצל עם ממשלת טורקיה. האימפריה הטורקית היתה אחת מאותן מדינות-לאומיות על יסוד דיכוי שכבר נדונו לכליה, ואכן נעלמו במלחמת העולם הראשונה. אך האימפריה הטורקית התעניינה בהתיישבות היהודית מתוך ההנחה הזאת: עם היהודים ייכנס למזרח הקרוב גורם חדש ונאמן לחלוטין; וקבוצה נאמנה חדשה תעזור בוודאי לרסן את האיום הגדול ביותר על ממשלת האימפריה מכל הצדדים: האיום שבהתקוממות ערבית. לכן כשקיבל הרצל בזמן השיחות הללו מברקים מסטודנטים בני כל מיני לאומים מדוכאים, ובהם מחו על הסכמים עם ממשלה שטבחה זה לא כבר מאות אלפי ארמנים, הוא רק העיר: "זה בעצם יכול להועיל לי אצל הסולטאן."¹¹

ברוח זו ממש, לפי מה שכבר היה למסורת, קטעו המנהיגים הציונים, מתוך תקווה מחודשת להטות את הסולטאן לצדם, את השיחות עם הערבים, והשנה כבר 1913. ועל כך העיר בשנינות אחד המנהיגים הערבים: "Gardez-vous bien, Messieurs"

11 "עניין-היהודים", כרך ב', עמ' 367.

les Sionistes, un gouvernement passe, mais un peuple reste."¹² התמהים למראה תנועה לאומית שהחלה במעוף אידיאליסטי כזה והפקירה עצמה בהזדמנות הראשונה לשררה; שלא חשה שום תחושת סולידריות עם עמים מדוכאים אחרים בעלי מטרה זהה במהותה, אם כי שונה בתנאיה ההיסטוריים; שאף בחלום-היום על צדק וחירות התאמצה להתפשר עם הכוחות המרושעים ביותר בזמננו על ידי ניצול אינטרסים אימפריאליסטיים - התמהים על כך כדאי שיבחנו ביושר כמה קשים ויוצאי דופן היו תנאי היהודים, שלעומת עמים אחרים אף לא החזיקו בטריטוריה שממנה ניתן להתחיל במאבק לחירות. החלופה לדרך שהתווה הרצל ואשר המשיך בה וייצמן עד סופה המר, היתה לארגן את העם היהודי כדי לשאת ולתת על יסוד תנועה מהפכנית גדולה. פירוש הדבר היה ברית עם כל הכוחות הפרוגרסיביים באירופה; בוודאי היו כרוכים בזה סיכונים גדולים. האיש היחיד בתוך ההסתדרות הציונית שידוע כי שקל אי פעם את הדרך הזאת היה הציוני הצרפתי הדגול ברנאר לזר, ידידו של שארל פגי - והוא נאלץ להתפטר מההסתדרות כבר ב-1899. מאז ואילך לא סמך שום נציג ציוני על העם היהודי שיהיה לו כוח הרצון הפוליטי הנחוץ להשגת החירות במקום להיות מובל אל החירות; לכן לא העז שום מנהיג ציוני רשמי להתייצב לצד הכוחות המהפכניים באירופה.

במקום זה הוסיפו הציונים לבקש את הגנת המעצמות הגדולות וניסו לסחור בה כנגד שירותים אפשריים. הם הבינו שמה שיש בידם להציע צריך להתאים לאינטרסים של הממשלות. עקב כך נכנעו הציונים למדיניות הבריטית, כניעה הקשורה בנאמנותו ללא סייג של וייצמן לשאיפות האימפריה הבריטית במזרח הקרוב. עמדה להם אי-הכרה מוחלטת של הכוחות האימפריאליסטיים, שאמנם היו פעילים משנות השמונים של המאה התשע-עשרה, אך החלו להופיע בבירור במלוא מורכבותם רק בראשית המאה העשרים. כיוון שהיתה תנועתם תנועה לאומית, חשבו הציונים במונחים לאומיים בלבד, ולא היו ערים לכאורה לעובדה שהאימפריאליזם הוא כוח מחריב-אומות, ולכן לעם קטן, הניסיון להפוך לבעל ברית או לסוכן שלו הוא כמעט מעשה התאבדות. הם אף עוד לא הבינו שהגנה מצד האינטרסים הללו תומכת בעם כשם שהחבל תומך בתלייה. כשהתריסו נגדם יריביהם, השיבו הציונים שהאינטרסים הלאומיים הבריטיים והאינטרסים הלאומיים היהודיים זהים במקרה ולכן אין כאן הגנה אלא ברית. קשה למדי

12 "הישמרו לכם, רבותיי הציונים, ממשלות חולפות, אך עמים נשאים." להפניה זו ולהפניות שאחריה לשיחות בין הערבים ליהודים ראו M. Perlmann, "Chapters of Arab-Jewish Diplomacy, 1918-1922, in *Jewish Social Studies*, April 1944"

לראות איזה אינטרס לאומי, ולא אימפריאלי, עשוי להיות לאנגליה במזרח הקרוב - אף שמעולם לא היה קשה לנבא זאת; עד שנגיע לשמחת ימות המשיח, ברית בין אריה לכבש עלולה להביא אסון על הכבש.

האופוזיציה משורות הציונים עצמם לא צברה מעולם כוח מספרי גדול מספיק כדי לאזן את הקו המדיני הרשמי; יתרה מזו, כל אופוזיציה כזאת נגלתה תמיד כהססנית בפעולה, כלא־שקטה וחלשה בוויכוח, כאילו היא חסרת ביטחון הן במחשבה הן במצפון. קבוצות שמאל כמו השומר הצעיר - שיש לה תכנית רדיקלית לפוליטיקה העולמית, רדיקלית כל כך עד שבתחילת המלחמה הזאת הם אף התנגדו לה בטענה שזו "מלחמה אימפריאליסטית" - מביעות את דעתן בהימנעות בלבד כשעל הפרק שאלות חיוניות למדיניות החוץ של פלשתינה. במלים אחרות, למרות היושרה האישית של מרבית חבריהן שאינה מוטלת בספק, לעתים הן יוצרות רושם שכבר מוכר מדי מקבוצות שמאל בארצות אחרות, המסתירות תחת מחאות רשמיות את רווחתן החשאית מן העובדה שמפלגות הרוב עושות את העבודה המלוכלכת בשבילן.

אי־השקט המצפוני הזה, הנפוץ בקרב קבוצות שמאל אחרות ומוסבר בפשיטת הרגל הכללית של הסוציאליזם, אצל הציונים הוא ישן יותר מן התנאים הכלליים ומכוון לסיבות אחרות ומיוחדות יותר. למן ימי בורוכוב, שעדיין אפשר למצוא את חסידיו בסיעה הקטנה של פועלי־ציון, מעולם לא חשבו הציונים השמאליים לפתח תשובה כלשהי משלהם על השאלה הלאומית; הם פשוט הוסיפו את הציונות הרשמית לסוציאליזם שלהם. ההוספה הזאת לא יצרה תערובת, שכן היא דורשת סוציאליזם בענייני פנים וציונות לאומית בענייני חוץ. התוצאה היא המצב הקיים בין היהודים לערבים.

למעשה אי־השקט המצפוני ראשיתו בימי הגילוי המפתיע שבתחום הפנים עצמו, בפיתוחה של פלשתינה, נוכחים גורמים של מדיניות חוץ - מחמת קיומו של "עם זר". למן אותה הזמן נאבקו הפועלים היהודים בפועלים הערבים באמתלה של מלחמת מעמדות במתיישבים היהודים, שבהחלט העסיקו ערבים מטעמים קפיטליסטיים. בזמן המאבק הזה - שיותר מכל דבר אחר, עד 1936, הרעיל את האווירה בפלשתינה - לא היתה שום התחשבות בתנאים הכלכליים של הערבים, שמתוך כניסת ההון והפועלים היהודים ומתוך תיעוש הארץ גילו כי כן־לילה הפכו לפרולטריון פוטנציאלי, בלי סיכוי של ממש למצוא את מקומות העבודה המתאימים. במקום זה חזרו הפועלים הציונים על הטענות הנכונות אך הלא־הולמים לחלוטין בדבר אופייה הפיאודלי של החברה הערבית, אופיו הפרוגרסיבי של הקפיטליזם והעלייה הכללית ברמת החיים בפלשתינה שגם

הערבים נהנים ממנה. כמה עיוורים יכולים אנשים להיעשות אם האינטרסים האמתיים או המשוערים שלהם מונחים על הכף מראה הסיסמה המגוחכת שהשתמשו בה: אף על פי שנאבקו הפועלים היהודים בעד מעמדם הכלכלי בה במידה שנאבקו בעד מטרתם הלאומית, נשמעה תמיד הקריאה ל"עבודה עברית"; והיה צריך להציץ מאחורי הקלעים כדי להבחין שהאיום העיקרי לא היה עבודה ערבית סתם אלא למעשה "עבודה זולה", שאמנם ייצג אותה הפועל הערבי הלא-מאורגן והנחשל.

במשמרות השובתים של הפועלים היהודים נגד הפועלים הערבים לא השתתפו במישורים קבוצות השמאל, שהחשובה שבהן היא השומר הצעיר; אך הן לא עשו הרבה יותר מזה: הן נשארו נמנעות. הצרות המקומיות שבאו עקב כך, המלחמה הפנימית הסמויה המתרחשת בפלשתינה למן ראשית שנות העשרים והנקטעת על ידי התפרצויות תכופות יותר ויותר, חיזקו בתורן את עמדת הציונות הרשמית. ככל שהיו יהודי פלשתינה מסוגלים פחות למצוא בעלי ברית בקרב שכניהם, כן היה על הציונים לשאת את עיניהם אל בריטניה הגדולה כמעצמה המגנה הגדולה.

בסיבות להסכמת הפועלים וקבוצות שמאל למדיניות הזאת בולטת שוב ההשקפה הכללית של הציונות שסמכו את ידם עליה. מתוך שכל חפצם הוא "אופייה המיוחד במינו" של ההיסטוריה היהודית, ובהתעקשותם על טיבם יוצא הדופן של התנאים הפוליטיים היהודיים המוחזקים כלא-קשורים לכל גורם אחר בהיסטוריה ובפוליטיקה של אירופה, קבעו הציונים מבחינה אידיאולוגית את מרכז קיומו של העם היהודי מחוץ לתחום של עמי אירופה ומחוץ לגורלה של יבשת אירופה.

מכל התפיסות המוטעות שטיפחה התנועה הציונית כי היתה נתונה להשפעה חזקה כל כך של האנטישמיות, לרעיון הכוזב הזה בדבר אופיים הלא-אירופי של היהודים היו ככל הנראה התוצאות מרחיקות הלכת והחמורות ביותר. הציונים לא רק ניתקו את הסולידריות הנחוצה בין עמי אירופה - נחוצה לא רק לחלשים אלא גם לחזקים - במידה שלא תיאמן; הם אף עלולים לשלול מן היהודים את הנחלה ההיסטורית והתרבותית היחידה העשויה להיות להם. שכן פלשתינה וכל אגן הים התיכון השתייכו תמיד ליבשת אירופה: מבחינה גיאוגרפית, היסטורית, תרבותית, גם אם לא בכל הזמנים מבחינה פוליטית. כך עלולים הציונים לשלול מן העם היהודי את החלק המגיע לו בשורשים ובהתפתחות של מה שאנו מכנים בשם כללי "תרבות המערב". אכן היו ניסיונות רבים לפרש את ההיסטוריה היהודית כהיסטוריה של עם אסייתי שנדחק מחמת פורענות אל כבוד לא-מוכר

בין אומות ואל תרבות שבה הוא נחשב לזר נצחי ולעולם איננו יכול להרגיש בבית (די בדוגמת העם ההונגרי להוכיח את האבסורדיות שבטיעון מן הסוג הזה: ההונגרים היו ממוצא אסייתי, אך התקבלו תמיד כחברים במשפחה האירופית למן התנצרותם). אך לא נעשה שום ניסיון רציני לשלב את העם היהודי בדפוס הפוליטיקה האסייתית, שכן אין פירוש הדבר אלא ברית עם העמים המהפכניים הלאומיים באסיה והשתתפות במאבקם באימפריאליזם. בתפיסה הציונית הרשמית, כך נראה, העם היהודי עקור מהרקע האירופי שלו ונשאר תלוי באוויר בדרך כלשהי, ואילו פלשתינה היא מקום על הירח ששם עשוי להתממש ריחוק מופרך כזה.

רק בגרסתה הציונית הרחיקה בדלנות מטורפת כזאת כדי בריחה גמורה מאירופה. אך הפילוסופיה הלאומית המונחת ביסודה כללית הרבה יותר; למעשה זוהי האידיאולוגיה של רוב התנועות הלאומיות במרכז אירופה. אין זו אלא קבלה ללא ביקורת של הלאומיות ממקור גרמני. זו גורסת שאומה היא גוף אורגני נצחי, תוצר של צמיחה טבעית בלתי נמנעת של תכונות אינהרנטיות, ומסבירה עמים לא במונחים של ארגונים פוליטיים אלא במונחים של אישויות ביולוגיות על-אנושיות. בתפיסה הזאת מפוצלת ההיסטוריה האירופית לסיפורים של גופים אורגניים שאין ביניהם קשר, והרעיון הצרפתי הנעלה בדבר ריבונות העם מסולף לתביעות הלאומיות לקיום אוטרכי. הציונות, הקשורה קשר הדוק באותה מסורת של חשיבה לאומית, מעולם לא ממש התעסקה בריבונות העם, שהיא התנאי המקדים להיווצרות אומה, אלא רצתה מלכתחילה באותה עצמאות לאומית אוטופית.

לעצמאות כזאת, כך סברו, תוכל האומה היהודית להגיע אם תחסה תחת כנפיה של כל מעצמה גדולה שתהיה חזקה דייה לגונן על צמיחתה. כמה שזה נשמע פרדוקסלי, דווקא בגלל התפיסה הלאומית המוטעית הזאת בדבר עצמאותה האינהרנטית של האומה גרמו הציונים בסופו של דבר שהשחרור הלאומי היהודי יהיה תלוי לגמרי באינטרסים החומריים של אומה אחרת.

התוצאה בפועל היתה חזרתה של התנועה החדשה לשיטות ה"שתדלנות" המסורתיות, שלפנים סלדו מהן הציונים סלידה מרה וגיננו אותן בחריפות. כעת גם הציונים לא הכירו מקום טוב מבחינה פוליטית יותר משדולות בעלי השררה, ובסיס איתן להסכמים יותר משירותיהם הטובים כסוכנים של אינטרסים זרים. למעצמות הזרות היה עניין שההסכם המכונה הסכם וייצמן-פייסל "ירד לתהום הנשייה עד 1936. כמו כן ברור שחשש ופשרה מצד הבריטים הביאו לידי נטישת ההסכם בלי אומר ודברים... " (Perlmann, "Chapters of

Arab-Jewish Diplomacy). כשב־1922 התקיימו שיחות חדשות בין הערבים ליהודים, עודכן שגריר בריטניה ברומא בכל פרט, והתוצאה היתה שהבריטי ביקש דחייה עד ש"יוענק המנדט"; הנציג היהודי, אשר ספיר, הטיל "ספק מועט בכך שחברים באסכולה מדינית מסוימת מחזיקים בדעה שאין זה לטובת ניהול שלו של שטחים במזרח הקרוב והתיכון ששני הגזעים השמיים... ישתפו ביניהם פעולה שוב על מצע של הכרה בזכויות היהודים בפלשתינה" (פרלמן). מאז הלכה וגדלה העוינות הערבית משנה לשנה; ותלותם של היהודים בהגנה בריטית היתה לצורך נואש כל כך עד שאפשר בהחלט לכנות זאת מקרה משונה של כניעה ללא תנאי מרצון.

ח.

זוהי אפוא המסורת שיש להישען עליה בימי משבר וחירום כימינו אלה - אלה הם כלי הנשק הפוליטיים שיש להתמודד בעזרתם עם המצב הפוליטי החדש של יום המחר, אלה ה"קטגוריות האידיאולוגיות" שיש להפיק בהן תועלת מן ההתנסויות החדשות של העם היהודי. עד היום לא נראו, לא גישות חדשות, לא תובנות חדשות, לא ניסוח מחדש של הציונות או של דרישות העם היהודי. ולכן רק לאור העבר הזה, מתוך בחינת ההווה הזה, ניתן לאמור את סיכויי העתיד. בכל זאת גורם חדש אחד ראוי לציון, אף על פי שעד עתה הוא לא הביא לידי משהו הרומה לשינוי יסודי. מדובר בחשיבות המוגברת מאוד הנודעת ליהדות ארצות הברית ולציונות האמריקאית בתוך ההסדרות הציונית העולמית. מעולם לא הוציאו היהודים בשום מדינה מספר גדול כל כך של חברי ההסדרות הציונית, ועוד מספר גדול מזה של אוהדים. אכן נראה שגם המצע של המפלגה הדמוקרטית וגם המצע של המפלגה הרפובליקאית, גם הצהרותיו של הנשיא רוזוולט וגם הצהרותיו של המושל דיואי בזמן הבחירות, מוכיחים שרובם הגדול של היהודים המצביעים באמריקה נחשבים לפרו־ארצישראלים, ועד כמה שישנה "הצבעה יהודית", היא מושפעת מן התכנית לפלשתינה בה במידה שההצבעה הפוליטית מושפעת ממדיניות החוץ האמריקאית כלפי פולין וההצבעה האיטלקית - מן האירועים באיטליה.

לעומת זאת, הציונות של ההמונים היהודים באמריקה שונה בפירוש מן הציונות בארצות היבשת הישנה. את הגברים והנשים החברים בהסדרות הציונית כאן היו מוצאים באירופה במה שמכונה ועדות פרו־פלשתינה. באותן ועדות התארגנו האנשים שגרסו כי פלשתינה היא פתרון טוב ליהודים הנדכאים והעניים, הטוב שבכל מפעלי הפילנתרופיה, אך מעולם לא ראו כפלשתינה

פתרון לבעיותיהם שלהם, שאת עצם קיומן נטו למדי להכחיש. בה בעת, גם רוב המכנים עצמם לא־ציונים כאן באמריקה הם בעלי נטייה ניכרת אל ההשקפה הפרו־ארצישראלית הזאת; לכל הפחות הם נוקטים עמדה חיובית ובונה הרבה יותר מן המתבוללים באירופה כלפי המפעל הארצישראלי ולמען זכויות העם היהודי כעם.

הסיבה לכך תמצא במבנה הפוליטי של ארצות הברית, שאיננה מדינת אומה במובן האירופי של המילה. עניין ער בפלשתינה כמולדת לעם היהודי אך טבעי הוא, ואיננו צריך תירוץ, בארץ שבה פלגים לאומיים רבים כל כך מראים נאמנות לארצות האם שלהם. למעשה, ארץ אם יהודית עשויה מתוך כך לנטות "לנרמל" את מצב היהודים באמריקה ולהיות נימוק טוב נגד האנטישמיות הפוליטית.

אלא שה"נרמול" הזה, המתחייב מן הפרו־ארצישראליות, ייסוב לאחור כהרף עין אם תלכוד הציונות במובן הרשמי של המונח את יהודי אמריקה. אז יהיה עליהם להקים תנועה לאומית באמת, לכל הפחות להטיף לחלוציות אם לא לקיימה בפועל; יהיה עליהם להתעקש בעיקרון על עלייה - על הגירה לציון לכל ציוני. למעשה, וייצמן קרא בזמן האחרון ליהודי אמריקה לבוא להתיישב בפלשתינה. השאלה הישנה בדבר הנאמנות הכפולה תופיע שוב, בצורה אלימה יותר מבכל ארץ אחרת, בגלל המבנה הרב־לאומי של ארצות הברית. דווקא משום שהגוף הפוליטי האמריקאי יכול להרשות לעצמו מידה גדולה הרבה יותר של סובלנות לחיי הקהילה של הקיבוצים הלאומיים הרבים שיחד יוצרים ומגדירים את חיי האומה האמריקאית, לעולם לא תוכל הארץ הזאת להתיר לאחד ה"פלגים" הללו להקים תנועה לסילוקם מיבשת אמריקה. הטענה שהושמעה לפנים בדיונים ציוניים באירופה, ולפיה אחרי הכל יוכלו מדינות אירופה להסתדר יפה בלי יהודיהן, ואילו העם היהודי צריך לתבוע את חזרת טובי בניו, לעולם לא יהיה כוחה יפה כאן. נהפוך הוא: היא תיצור תקדים מסוכן; היא עלולה לגרום בנקל לערעור האיזון שבקהילת עמים הצריכים להסתדר זה עם זה בגבולות החוקה האמריקאית ובתחום יבשת אמריקה. מן הטעם הזה - בגלל האיום החריף שבכל תנועה לאומית תכלית להרכבה של מדינת־לאומיות - נתקלה התנועה הציונית בהתנגדות מרה כל כך ברוסיה הסובייטית.

כנראה בשל מקומם המיוחד במינו בהסתדרות הציונית העולמית, בשל מודעותם המעורפלת אם לא המפורשת לכך, לא ניסו ציוני אמריקה לשנות את ההשקפה האידיאולוגית הכללית. זו מוחזקת כטובה דייה ליהודי אירופה, שהם אחרי הכל בעלי העניין העיקריים. במקום זה פשוט נקטו ציוני אמריקה את העמדה הפרגמטית של המקסימליסטים בעניין פלשתינה, וקיוו עמם, אם

כי מסיבות מורכבות יותר, שהאינטרס והעוצמה של ארצות הברית לכל הפחות ישוו להשפעה הבריטית במזרח הקרוב. זו תהיה כמוכן הדרך הטובה ביותר לפתרון כל בעיותיהם. אם יהיה אפשר להטיל על יהודי פלשתינה חלק בדאגה לאינטרסים האמריקאיים באזור זה של העולם, אכן תתגשם אמרתו הידועה של השופט ברנדייס, שצריך להיות ציוני כדי להיות פטריוט אמריקאי מושלם. ומדוע לא יאיר להם המזל פנים? האין הציונות הבריטית מבוססת זה יותר מעשרים וחמש שנה על כך שצריך להיות ציוני טוב כדי להיות פטריוט בריטי טוב - שמי שתומך בהצהרת בלפור תומך מתוך כך בממשל שהוא נתין נאמן שלו? כדאי שנתכונן לראות "ציונות" דומה, אם כי ממקור שלטוני, בקרב יהודי רוסיה, אם וכאשר תחדש רוסיה הסובייטית את תביעותיה הישנות לפוליטיקה של המזרח הקרוב. אם יקרה הדבר יתברר מהר למדי באיזו מידה ירשה הציונות את נטל הפוליטיקה של ההתבוללות.

בכל זאת יש להודות שבעוד שאלת הפוליטיקה של המעצמות במזרח הקרוב בהווה ובעתיד היא במידה רבה בחזית, המציאויות וההתנסויות של העם היהודי הן במידה רבה ברקע, ויש להן קשר מועט מדי עם התנועות המרכזיות בעולם. אך התנסויותיהם החדשות של היהודים רבות כשם שהשינויים היסודיים בעולם אדירים הם; והשאלה העיקרית שיש להציג לציונות היא באיזו מידה היא מוכנה להתחשב בשני הגורמים ולפעול בהתאם.

ט.

ההתנסות החדשה החשובה ביותר של העם היהודי נוגעת שוב לאנטישמיות. עובדה מתועדת היא שתחזית הציונות לעתיד היהודים שזכו לאמנציפציה היתה שחורה תמיד, והציונים מתפארים לפעמים בראיית הנולד. לעומת רעידת האדמה שהרעידה את העולם בזמן הזה, דומות התחזיות הללו לנבואות סערה בכוס מים. ההתפרצות הפראית של אלימות עממית שחזתה הציונות, ואשר התיישבה יפה עם חשדנותה הכללית כלפי העמים ועם ביטחונה המופרז בממשלות, לא התרחשה. היא הוחלפה בכמה ארצות בפעולה ממשלתית מתואמת, וזו התבררה כמזיקה לאין ערוך מכל התפרצות של שנאת־יהודים אי פעם.

הנקודה היא שהאנטישמיות, לפחות באירופה, התגלתה כנשק הפוליטי, ולא הדמגוגי גרידא, הטוב ביותר בידי האימפריאליזם. בכל מקום ששם הפוליטיקה ממוקרת במושג הגזע יהיו היהודים במרכז העיונות. נתרחק מדי אם נשאל כאן מה הסיבות למצב העניינים החדש לגמרי הזה. הואיל והאימפריאליזם - בניגוד חד ללאומיות - חושב לא כמונחים של שטחים מוגבלים, אלא כמאמר

הפתגם "ביבשות", לא יהיו היהודים בטוחים מפני האנטישמיות מן הסוג החדש הזה בשום מקום בעולם, ובוודאי לא בפלשתינה, אחד מצמתי האינטרסים האימפריאליסטיים. השאלה שיש לשאול את הציונים היום, אפוא, היא איזו עמדה פוליטית הם מציעים לנקוט לנוכח עוינות הנוגעת ליחידים יהודים פזורים, הרבה פחות משהיא נוגעת לעם כגוף אחד, בכל מקום ששם יחיה.

שאלה אחרת שיש לשאול את הציונים עניינה הארגון הלאומי. ראינו בשקיעתה הרת-האסון של מערכת מדינת האומה בימינו. הדעה החדשה שצמחה בקרב עמי אירופה מאז המלחמה הראשונה היא שמדינת האומה איננה מסוגלת להגן על קיום האומה ואף אין לאל ידה להבטיח את ריבונות העם. קווי הגבול הלאומיים, שהיו לפני סמל הביטחון מפני פלישה וכן מפני הצפה לא-רצויה של זרים, התבררו כחסרי כל תועלת של ממש. ובעוד על אומות המערב הישנות איימו המחסור בכוח אדם שגרם התייעוש או שטף זרים שאין בכוחן להטמיע, סיפקו ארצות המזרח את הדוגמאות הטובות ביותר שבאפשר לחוסר יכולתה של מדינת האומה להתקיים עם אוכלוסיה מעורבת.

אך ליהודים אין ממש סיבה לשמוח בשקיעתן של מדינת האומה ושל הלאומיות. איננו יכולים לחזות את הצעדים הבאים בהיסטוריה האנושית, אך דומה שהאלטרנטיבות ברורות. הבעיה המתעוררת שוב ושוב, כיצד להתארגן מבחינה מדינית, תיפתר על ידי אימוץ צורת האימפריות או צורת הפררציות. הצורה השנייה תיתן לעם היהודי, ולעמים קטנים אחרים, סיכוי סביר למדי לשרוד. הראשונה אולי לא תהיה אפשרית בלי לעורר תשוקות אימפריאליות כתחליף ללאומיות המיושנת, שהיתה לפני הגורם המניע אנשים לעשייה. אבוי לנו אם יגיעו הדברים לידי כך.

י.

במסגרת הכללית הזאת של מציאויות ואפשרויות מציעים הציונים לפתור את השאלה היהודית באמצעות מדינת אומה. אלא שלמאפיין המהותי של מדינת אומה, ריבונות, אפילו אין מקוים. נניח שהציונים היו מצליחים לפני עשרים וחמש שנה להשיג את פלשתינה כמדינה יהודית: מה היה קורה? היינו רואים את הערבים יוצאים נגד היהודים כשם שיצאו הסלובקים נגד הצ'כים בצ'כוסלובקיה, והקרוואטים נגד הסרבים ביוגוסלביה. ואף על פי שלא היה נשאר ערבי אחד בפלשתינה, להיעדר ריבונות של ממש במדינות ערב או לעמים העוינים את המדינה היהודית היתה אותה תוצאה בדיוק.

במלים אחרות, הסיסמה של מדינה יהודית, בפועל פירושה הוא זה. היהודים

מציעים להעמיד עצמם מלכתחילה כ"תחום אינטרס" באשליה של אומתיות. מתקבל על הדעת שמדינה דו-לאומית בפלשתינה או מדינה יהודית היתה עשויה להיות פרי הסכם מעשי עם הערבים ועם עמים אחרים באזור הים התיכון. אך המחשבה שברתימת העגלה לפני הסוסים אפשר לפתור סכסוכים אמתיים בין עמים היא הנחה דמיונית. הקמת מדינה יהודית בתוך תחום אינטרס אימפריאלי אולי נראית כפתרון נחמד מאוד בעיני כמה ציונים, אם כי בעיני אחרים היא משהו נואש אך בלתי נמנע. בטווח הארוך, קשה להעלות על הדעת מסלול יותר מסוכן, יותר קרוב להרפתקה. אכן איתרע מזלו של עם קטן והוא נמצא ללא כל אשמה מצדו בחבל ארץ שב"תחום אינטרס", אף שקשה לראות היכן עוד היה יכול להימצא בעולם המכווץ היום מבחינה כלכלית ופוליטית. אך רק סכלות יכולה להכתיב מדיניות הסומכת על מעצמה אימפריאלית רחוקה ולעומת זאת מרחיקה את רצונם הטוב של השכנים. מתבקש לשאול מה תהיה אפוא המדיניות העתידית של הציונות כלפי המעצמות הגדולות, ואיזו תכנית יש לציונים להציע לפתרון הסכסוך הערבי-יהודי.

בהקשר הזה ישנה עוד שאלה. ההערכות האופטימיות ביותר מקוות להגירת 100,000 יהודים בערך מאירופה לפלשתינה אחרי המלחמה, בעשר שנים לפחות. בהנחה שאפשר להגשים זאת, מה יעלה בגורלם של אלה שאינם בקבוצות המהגרים הראשונות? מה יהיה מעמדם באירופה? איזה מין חיים חברתיים, כלכליים, פוליטיים, יהיו להם? הציונים מקווים כנראה לשיקום המצב הקודם. במקרה הזה, האם יהיו היהודים המשוקמים נכונים לבוא לפלשתינה כעבור פרק זמן של חמש שנים, נניח, שאפילו בנסיבות השחרות ביותר יהיה פרק זמן של נרמול? שכן אם לא יתבעו הציונים בו במקום הכרה ביהודי אירופה כאזרחיה העתידיים של המדינה היהודית החדשה (שלא לדבר על שאלת קבלתם), תתווסף הבעיה שבתביעת זכויות רוב בארץ שבה היהודים הם ללא ספק מיעוט. תביעה כזאת, מצד אחר, אם תוכר, תמנע כמובן שיקום של המצב הקודם באירופה, וכך אפשר שתיצור תקדים שהנוק שבו איננו מבוטל. אפילו אחרי השיקום השטחי ביותר של המצב הקודם באירופה כמעט לא יהיה אפשר לערפל את סוגיית הנאמנות הכפולה באותן אמירות כלליות וחסרות פשר כבימים עברו.

אם כן, השאלה האחרונה, שעד עתה הצליחה הציונות להתחמק ממנה, מתוך מחאה רשמית ש"אין זה מכבודה" להשיב, היא הבעיה הישנה של היחסים בין המדינה החדשה המוצעת ובין התפוצות. והבעיה הזאת בשום אופן איננה מוגבלת ליהודי אירופה.

עובדה מתועדת היא, למרות האידיאולוגיות, שעד היום שימש היישוב לא

רק מקלט ליהודים נרדפים מכמה מארצות הפזורה. הוא גם קהילה שהזדקקה לתמיכת יהודים ממדינות אחרות. בלי העוצמה והמשאבים של יהודי אמריקה, מעל לכל, היה האסון באירופה בגדר מכת מוות ליהודי פלשתינה, מבחינה פוליטית וכלכלית כאחד. אם תושג מדינה יהודית בעתיד הקרוב - עם חלוקה או בלעדיה - ייזקף הדבר להשפעתם הפוליטית של יהודי אמריקה. לא יהיה בכך כדי להשפיע על מעמד האזרחות האמריקאית שלהם אם תהיה "מולדתם" או "ארץ אמם" ישות מדינית אוטונומית במוכן רגיל, או אם צפוי שעזרתם תהיה זמנית בלבד. אך אם תוכרו המדינה היהודית נגד רצון הערכים ובלי תמיכת עמי הים התיכון, היא תזדקק לעזרה כלכלית ואף לתמיכה פוליטית עוד זמן רב. וזה עשוי להתברר כמטרד גדול ליהודים באמריקה, שאחרי הכל אין בכוחם כלל לכוון את הגורלות הפוליטיים במזרח הקרוב. בסופו של דבר תהיה זו אחריות גדולה הרבה יותר ממה שהם משערים היום או ממה שיוכלו לקיים מחר. אלה כמה מהשאלות שיעמדו לפני הציונים בעתיד הקרוב מאוד. כדי להשיב עליהן בכנות, בחוש פוליטי ובאחריות, יהיה על הציונות לבחון מחדש את כל מערך הדוקטרינות המיושן שלה. לא יהיה קל להציל את היהודים או להציל את פלשתינה במאה העשרים; הסבירות שאפשר לעשות זאת בקטגוריות ובשיטות של המאה התשע עשרה נראית לכל היותר כקטנה מאוד. אם יתמידו הציונים באידיאולוגיה הסיעית שלהם וימשיכו ב"ריאליזם" קצר הרואי שלהם, הם יאבדו אפילו את הסיכויים הקטנים שעדיין ישנם לעמים קטנים בעולמנו זה, שלא כליל יופי הוא.

1944

מאנגלית שירן בק

Copyright (c) 2000, Hannah Arendt Bluecher Literary Trust. Published by permission of Georges Borchardt Inc., New York